

Torsdagen den
18 april 1974

*Omlokalisering av
statlig verksamhet*

Torsdagen den 18 april

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes av fru tredje vice talmannen.

§ 1 Föredrogs inrikesutskottets betänkande nr 5 i anledning av propositionen 1974:1 i vad avser vissa anslag inom finansdepartementets verksamhetsområde m. m. jämte motioner.

Punkterna 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 3

Omlokalisering av statlig verksamhet

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1974:1 bilaga 9 under punkten E 18 (s. 105 - 106) föreslagit riksdagen att till Förberedelser för omlokalisering av statlig verksamhet för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 12 400 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1974:255 av herr Lidgard m. fl. (m) vari hemställdes

A. att riksdagen beslutade att upphäva sitt beslut i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:55 angående omlokalisering av viss statlig verksamhet (rskr 1973:220),

B. att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställde om utredning av de samlade kostnaderna för och konsekvenserna i övrigt av tidigare beslutad omlokalisering av statlig verksamhet med särskilt beaktande av vad som anförts om befolkningsutvecklingen på längre sikt för Stockholms del.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:255,

B. att riksdagen till Förberedelser för omlokalisering av statlig verksamhet för budgetåret 1974/75 anvisade ett förslagsanslag av 12 400 000 kronor.

Reservation hade avgivits beträffande omlokalisering av statlig verksamhet av herr Nordgren (m) och fru af Ugglas (m) som ansett att utskottet under A bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1974:255 skulle

dels begära en utvärdering av effekterna av omlokaliseringsetapp 1 i enlighet med vad reservanterna anförde,

dels besluta att omlokaliseringsetapp 2 inte skulle verkställas i avvaktan på resultatet av ovanstående utvärdering.

Torsdagen den
18 april 1974

*Omlokalisering av
statlig verksamhet*

Fru AF UGGLAS (m):

Fru talman! När det första förslaget om utflyttning av statliga verk och myndigheter lades fram framförde moderata samlingspartiet på en rad punkter en allvarlig kritik.

Vår kritik gällde framför allt ärendets beredning, de bristfälliga analyserna av de av förslaget berörda statsfunktionerna, avsaknaden av underlag för en samhällsekonomisk bedömning av förslagets positiva och negativa konsekvenser och bristen på hänsynstagande till den berörda personalen.

Önskemål om att decentralisera statlig verksamhet hade däremot sedan länge framförts från vår sida. I vårt partiprogram heter det att den önskvärda decentraliseringen av statlig verksamhet bör åstadkommas genom en decentralisering av beslut, inte av myndigheter, och av funktioner, inte av institutioner.

Tillvägagångssättet vid det första utlokaliseringsbeslutet har ganska träffande liknats vid ett lotteri, där alla verks och myndigheters namn skrevs på lappar som lades i en låda och med en statssekreterare som fru Fortuna.

Men trots våra starka betänkligheter mot formerna för utflyttningsbeslutet – och inte minst behandlingen av berörd personal – ville vi inte motsätta oss förslaget, därför att vi ansåg det angeläget att denna regionalpolitiska satsning kom i gång. Vårt ställningstagande skedde emellertid med det uttryckliga förbehållet att riksdagen biföll det förslag till riktlinjer för den fortsatta decentraliseringen som vi förordade. Vi krävde tillsättande av en parlamentarisk utredning med representation för de fackliga organisationerna samt ekonomisk expertis med uppdrag att utarbeta underlag för bedömningen av den fortsatta decentraliseringsverksamheten samt att framlägga förslag härom.

Då någon parlamentarisk utredning inte kom till stånd och då någon utvärdering av det första utflyttningsbeslutet inte skedde var det helt naturligt att vi sade nej till utflyttningsstapp 2. De negativa följderna av det sätt på vilket utlokaliseringen skedde började också bli alltmer uppenbara.

Nu, tre år efter det första riksdagsbeslutet, kan det konstateras att Stockholmsregionen är ett utflyttningsområde och att tjänstemannaarbetslösheten har ökat kraftigt. I oktober 1971 utgjorde Stockholms läns andel av tjänstemannaarbetslösheten 16,3 procent. Två år senare hade andelen ökat till 28,1 procent. Framtidsutsikterna för länets arbetsmarknad är utomordentligt oroande. Medan antalet arbetstillfällen under åren 1965–1970 ökade med ca 50 000 i länet räknar man för hela 1970-talet med en maximal ökning om 4 000–5 000 jobb. Det kommer att bli svårt, särskilt för ungdomarna och kvinnorna, att finna sysselsättning.

Vidare kan efter de tre åren konstateras att man i de i och för sig bristfälliga beräkningar av utflyttningskostnader som presenterats vida underskattat dessa kostnader.

Ett av många exempel har statens provningsanstalt levererat. Enligt de schabloner för driftskostnadsökningar som förelåg vid beslutet om etapp 2 borde dessa för provningsanstalten uppgå till ca 650 000 kronor årligen

under ett par års tid. Vid detaljerade studier inom provningsanstalten har nu framkommit att en flyttning till Borås skulle medföra ca 14–15 miljoner kronor högre driftskostnader än vid en fortsatt förläggning i Stockholm.

Ett annat konkret exempel återfinns i ett tjänsteutlåtande från hälso- och sjukvårdsförvaltningen i Stockholms läns landsting, där man framhåller att därest statens bakteriologiska laboratorium flyttas till Umeå bör möjligheterna att förlägga ett nytt regionlaboratorium vid Huddinge sjukhus prövas. Eller, med andra ord, flyttas SBL måste likafullt en liknande verksamhet upprättas i Stockholm. En likartad dubblering av verksamheter kommer nog att bli ett faktum på många håll.

Efter de tre åren kan också konstateras att utflyttningen medför stora personliga problem såväl för den utlokaliserade som för hans eller hennes familj. Det är inte för mycket sagt att tala om en personlig tragedi i många fall. Regeringens välvilliga löfte att de som vill stanna i Stockholm bara i undantagsfall skall tvingas flytta tycks inte hålla. Statens personalnämnd har stora svårigheter att placera dem som önskar stanna kvar. Av de ansökningar nämnden hittills har mottagit har ca 2 000 kommit från tjänstemän i de utflyttningsdrabbade verken. Av dessa har enligt uppgift inte mer än drygt 10 procent kunnat hjälpas till omplacering.

Fru talman! I den reservation som är fogad till utskottets betänkande framhåller herr Nordgren och jag: "Före genomförandet av en andra utlokaliseringsetapp bör därför effekterna av etapp I analyseras i fråga om både kostnader och konsekvenser i övrigt. Inte minst bör därvid beaktas det vikande befolkningsunderlaget i Stockholm. När resultatet av detta utredningsarbete föreligger får man ta ställning till om utlokaliseringsetapp 2 bör verkställas."

Detta är i huvudsak också kraven i motionen av herr Lidgard m. fl. Vi vidhåller att ett bättre resultat ur såväl regionalpolitisk som samhälls-ekonomisk synpunkt bör kunna åstadkommas genom en medveten politik, inriktad på att delegera och decentralisera arbetsuppgifter och funktioner vid olika centrala verk. De besparingar i förhållande till regeringens linje som därmed skulle kunna göras borde möjliggöra en mer aktiv näringspolitik och en mer förnuftig ekonomisk politik, ägnad att åstadkomma den regionalpolitiska balans som alla partier eftersträvar.

Fru talman! Jag ber härmed att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr Nordgren (m).

Herr FAGERLUND (s):

Fru talman! Det här är ett ärende som har diskuterats många gånger – senast i fjol, då en reservation om uppskov med beslutet, av ungefär samma lydelse som den nu aktuella, förelåg. Visserligen fanns också en ledamot från folkpartiet med på den reservationen, och i dag har ingen folkpartist skrivit på reservationen utan den har endast avgivits av ledamöter från moderata samlingspartiet.

Det kanske inte är nödvändigt att jag upprepar vad jag sade 1973, eftersom jag inte kan tillföra debatten någonting nytt. Det är faktiskt

Torsdagen den
18 april 1974

*Omlokalisering av
statlig verksamhet*

ingen oartighet mot fru af Ugglas att jag inte bemöter allt hon sade. Jag är övertygad om att hon med sin ambition har läst in det här ärendet så att hon vet hur vi behandlade frågan i fjol.

Låt mig dock understryka att jag inte tycker att hennes historiskskrivning, där hon talar om lotteri o. d., stämmer med den behandling det här ärendet fått i utskott och kammare. Det är riktigt att moderata samlingspartiet redan vid första utlokaliseringen hade en mängd betänkligheter och reservationer. Men låt mig påpeka att beslutet om den första utlokaliseringen fattades med 298 röster mot 27. Redan då var det klart -- det stod både i propositionen och i utskottsbetänkandet -- att en ny utlokalisering skulle följa.

Det kan vara sant att det råder stor arbetslöshet inom tjänstemannasektorn i Stockholm. Men då skall man också komma ihåg att tjänstemannasektorn i Stockholm är så mycket större än på någon annan ort i landet.

När det gäller uppskovslinjen vill jag dock upprepa ett argument som jag framförde i fjol, och det är att det måste vara bättre att vara övertygad om att det blir en ny utlokalisering än att stå under utredning. Något av detta resonemang refereras på s. 3 i betänkandet. Det måste vara bättre för personal och för alla berörda att veta hur det kommer att bli så att man kan planera inför framtiden.

Jag har vid tidigare tillfällen från denna talarstol understrukt att det naturligtvis uppstår personliga problem vid en flyttning. Det gör det om man flyttar från Norrland till Stockholm och t. o. m. om man kanske bara flyttar några mil inom det egna länet -- det är alltid fråga om ett uppbrott. Jag tycker emellertid att statens personalnämnd försöker klara dessa problem på bästa möjliga sätt. Att man kanske inte har lyckats omplacera alla kan också bero på att många inte kan bestämma sig och inte tar erbjudna jobb, enligt vad vi har fått oss föredraget i utskottet vid fjolårets behandling av ärendet.

Min uppfattning är att ett uppskov skulle vara till nackdel för personalen. Då vet man inte om man blir utflyttad eller inte. Ett beslut nu är bättre än en lång ovisshet.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Fru AF UGGLAS (m) kort genmäle:

Fru talman! Jag uppskattar herr Fagerlunds vänliga förmodan att jag har läst fjolårets debattprotokoll. Det har jag mycket riktigt gjort, men jag tyckte att de moderata argumenten var väl värda att upprepa.

Jag skall inte heller förlänga debatten. Låt mig dock påpeka att det har hänt en del under det senaste året. Bl. a. har den försämrade utvecklingen för Stockholmsregionen framträtt mycket tydligare, och jag kan kanske få citera vad landshövding Mehr sade i ett tal helt nyligen: "Vi måste få fler arbetstillfällen inom den offentliga sektorn, för de långtidsutbildade och för de kvinnor som söker sig ut på arbetsmarknaden." Han sade också: "Det måste ske en omprövning av den restriktiva politik som förs, när det gäller tillkomsten av nya arbetstillfällen i offentlig verksamhet i Stockholms län. Detta är den på sikt absolut viktigaste punkten."

Dessutom, herr Fagerlund, har det tillkommit ytterligare en sak, och det är regeringens proposition om lokalisering av industriverket. Det är kanske en smula ologiskt att regeringen nu föreslår en lokalisering till Stockholmsregionen, och man gör det också med hänvisning till länsstyrelsens uttalande i frågan. Jag kan förstå boråsborna om de undrar litet över att de kan få statens provningsanstalt och SIFU men inte statens industriverk.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Fru talman! Låt mig först säga att den landshövding som inte slår vakt om sitt eget län skulle vara en dålig landshövding, så det uttalandet tycker jag är fullt naturligt.

När det gäller industriverket fanns det redan i den första propositionen en uppräknning av vissa verk som man absolut inte kan flytta ut från Stockholm på grund av deras centrala betydelse. Vi behöver inte diskutera industriverket nu, men själv tycker jag att det är ganska klart att det är omöjligt att flytta ut sådana verk som arbetsmarknadsverket, kommerskollegium, pris- och kartellnämnden m. fl. verk. Det har heller inte varit meningen. Vi skall hålla i minnet att av dem som är sysselsatta i offentlig verksamhet inom Stockholmsområdet är det knappt 20 procent som har berörts av de utflyttningar som är beslutade.

När det gäller Stockholms arbetsmarknad sade utskottet år 1973 att man inte kunde utarma den industriella verksamheten i Stockholmsområdet ytterligare. Utskottet sade också att det inte skulle bli några större utflyttningar utan att detta var sista gången. När det gäller Stockholms arbetsmarknad tror jag att det är på industrisektorn man behöver ha de flesta sysselsättningstillfällena. Stockholms arbetsmarknad har en större differentiering av arbetsplatser än man har på de flesta andra orter i Sverige.

Herr NYGREN (s):

Fru talman! Jag vill inledningsvis uttala min stora glädje över det avsnitt i inrikesutskottets betänkande nr 5 som berör frågan om skogshögskolans omlokalisering till Umeå. Utskottet har med sitt ställningstagande stillat den mycket stora oro som utskottets värderade ordförande herr Eriksson i Arvika och ytterligare tre av kammarens ledamöter åstadkom i Umeå med motionen 1141 till årets riksdag.

Ingen omlokalisering av de många som riksdagen år 1970 fick förslag om från delegationen för lokalisering av statlig verksamhet har föranlett så många aktiviteter som förslaget om att flytta skogshögskolan till Umeå. Redan 1971 uttalade inrikesutskottet att man fann de regionalpolitiska skälen för en flyttning av skolan till Umeå väga mycket tungt. Man underströk den betydelse som skolans placering i Umeå skulle få för det unga norrländska universitetet. En kraftig utskottsmajoritet ställde sig bakom regeringens förslag. Utskottets folkpartister och moderater reserverade sig den gången. Det var år 1971. Riksdagen följde med stor majoritet utskottets förslag.

Ett år senare, till 1972 års riksdag, förelåg en motion från jordbruksutskottets dåvarande ordförande herr Hansson i Skegrie och ett antal

Torsdagen den
18 april 1974

*Omlokalisering av
statlig verksamhet*

andra centerpartister, där man krävde att förläggningen av skogshögskolan till Umeå skulle omprövas. Riksdagen avslag också den motionen.

Den 2 juni 1972 fick så skolans styrelse i uppdrag av Kungl. Maj:t att förbereda en omlokalisering av skolan till Umeå. Drygt tio månader senare fastställde Kungl. Maj:t en lokalplanering som innebar en personal för skolans Umeåenhet på 235 personer.

Därmed trodde såväl kommunalnämnden som universitetsfolk och övriga berörda i Umeå att saken var klar. Man började planeringen för ett så gott mottagande av skolan som möjligt.

Det var mitt uppe i det planeringsarbetet som motionen 1141 kom i slutet på januari månad i år som en ny påminnelse om att motståndarna mot Umeå som lokaliseringsort inte hade givit upp. Att det bakom motionen stod starka krafter fick många av riksdagens ledamöter erfara genom uppvaktningar och otaliga skrivelser. Alla hade ett gemensamt: man staplade argument på argument mot riksdagens och regeringens beslut att förlägga skolan till Umeå.

Avståndsargumentet var ett av de mest använda. Att Umeå flygledes ligger på 50 minuters avstånd från Stockholm borde man kanske haft med i bilden. Få utlokaliseringsorter har så många och så snabba förbindelser till och från huvudstaden som Umeå.

Träforskningsinstitutets verkställande direktör oroades för följderna av en splittrad skogshögskola. Men han kom aldrig på att en lösning på det problemet vore att flytta hela skolans verksamhet till Umeå.

Det beslut som riksdagen nu om en stund – som jag hoppas med mycket stor majoritet – skall fatta med anledning av inrikesutskottets betänkande nr 5 innebär att riksdagens beslut åren 1971 och 1972 om att skolans förläggningssort skall vara Umeå nu befästes med ett tredje riksdagsbeslut. Få avgöranden torde vara så grundligt klubbade i kammaren. Därmed hoppas jag att attackerna mot lokaliseringen till Umeå skall upphöra. Vad Umeå kommun och ledningen för Umeå universitet nu behöver är planeringsro för en mycket välkommen omlokalisering. Jag hoppas att om några år merparten av skogshögskolans utbildning – tre av fyra utbildningsår – skall ske i Umeå. Dit skall då också enligt Kungl. Maj:ts beslut i juni 1972 flyttas avdelningarna för skogstaxering, skogsindelning, skogsekonomi, skogsskötsel, skogsproduktion, skogsförnygring samt delar av avdelningarna för skogsbotanik och skogsgenetik.

Fru talman! Jag är övertygad om att den verksamheten skall kunna drivas med framgång i Umeå. För det norrländska universitetets del innebär det en mycket välkommen injektion. För Norrland i stort är det en mycket viktig regionalpolitisk satsning. Jag ber, fru talman, att få instämma i yrkandet om bifall till inrikesutskottets hemställan.

Herr LINDKVIST (s):

Fru talman! När riksdagen år 1973 biföll regeringens förslag om en andra utflyttningssetapp av statliga institutioner och myndigheter från Stockholmsområdet var jag en av de tre socialdemokrater i kammaren som röstade mot förslaget. Vid tidpunkten för beslutet om en andra utflyttningssetapp stod det helt klart att riksdagens beslut tillkom i en

tidsperiod då Stockholmsområdet kännetecknades av en avflyttnings-trend, omfattande både företag och invånare. De förutsättningar som år 1971 låg till grund för beslutet om utlokalisering av statlig verksamhet från Stockholmsområdet hade på kort tid kraftigt förändrats.

De skäl som år 1973 anfördes emot en andra utflyttningsetapp har i dag förstärkas. Den uppkomna snedbalansen i fråga om en differentierad sysselsättning i Stockholmsregionen med en fortsatt avtagande verksamhet inom tillverkningsindustrin bedöms som alltmer besvärande. Inrikesutskottet är visserligen så vänligt att man i betänkandet uttalar, att det inte är önskvärt att industrissysselsättningen fortsätter att minska i Stockholm. Det är en vänlig klapp på kinden, men den ger inga nya jobb inom tillverkningsindustrin i Stockholmsområdet.

Vi som bor och arbetar i Stockholmsområdet får vara nöjda med att statsmakterna inte anser att en tredje utflyttningsetapp är nödvändig. I och med att den andra utflyttningsetappen verkställs vågar vi hoppas att huggsexan på utflyttningsbara statliga verksamheter i Storstockholmsområdet är avslutad. När det gäller sådana här ting får man emellertid vara försiktig i sina förhoppningar. Vi Stockholmsriksdagsmän träffar alltjämt på både decentraliseringsentusiaster och ledamöter av riksdagen som inte har kunnat servera sin hembygd ett statligt företag, utlokaliserat från Stockholm. Det kan, fru talman, vara lämpligt att uttala sin sympati för de många ledamöter som trots allt bär denna motgång med en viss värdighet.

I den kommande voteringen kommer jag att lägga ned min röst. Det beror inte på en ändrad inställning i sakfrågan utan på det förhållandet att det i de kommuner som får överta de statliga verksamheterna pågår en planering och projektering av omfattande ekonomisk karaktär. En röst på reservationen uppfattar jag själv såsom en meningslös demonstration, som inte tjänar något sakligt syfte. I ett något förlängt perspektiv tror jag emellertid att en framtida regering — naturligtvis hoppas jag en socialdemokratisk sådan — ånyo kommer att samordna de statliga verksamheterna till huvudstadsområdet. Jag tror att det av rationella, ekonomiska och samordningsmässiga skäl framöver kommer att bli nödvändigt att ta hem de nu utlokaliserade statliga verksamheterna till Stockholmsområdet. Vad det kommer att kosta får vi se vid det tillfället.

Överläggningen var härmed slutad.

M o m. A

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Nordgren och fru af Ugglas, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru af Ugglas begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 3 mom. A röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Nordgren och fru af Ugglas.

Nr 62

Torsdagen den
18 april 1974

Anslag till länsstyrelserna m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru af Ugglas begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	253
Nej	—	51
Avstår	—	6

M o m. B

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2 Föredrogs

Inrikesutskottets betänkanden

Nr 8 i anledning av propositionen 1974:31' med förslag till lag om ändring i utlänningslagen (1954:193) och i lagen (1972:650) om rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare jämte motion

Nr 9 i anledning av propositionen 1974:85 angående utgifter inom arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1973/74

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 3 Anslag till länsstyrelserna m. m.

Föredrogs civilutskottets betänkande nr 17 i anledning av propositionen 1974:1 i vad avser vissa anslag för budgetåret 1974/75 inom kommundepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Fru TREDJE VICE TALMANNEN yttrade:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Fru NILSSON i Kristianstad (c):

Fru talman! I motionen 1168, som behandlas i civilutskottets betänkande nr 17, har herr Henmark och jag begärt att en biträdande hemkonsulent skall tillsättas i Kristianstads län. Som skäl för vår begäran har vi anfört att vårt län med sina ca 268 000 invånare och 13 kommuner är väl motiverat för att erhålla ytterligare en hemkonsulenttjänst. Län med ungefär lika stor folkmängd har redan nu två hemkonsulenter. Såväl länsstyrelsen som konsumentverket har insett detta behov och har också förordat ytterligare en sådan tjänst i länet.

Det förhåller sig ju numera så att hemkonsulenternas arbetsuppgifter har ökat i takt med konsumenternas större behov av objektiv upplysning

om de varor som marknaden har att erbjuda. Här har en väsentlig breddning av verksamheten ägt rum, och den omfattar stora och mångskiftande ämnesområden. Konsumentens rätt till information, när nya lagar på konsumentområdet träder i kraft, tar tid och krafter i anspråk i ökad utsträckning. Vidare krävs det en mycket stor arbetsinsats från hemkonsulenternas sida i samband med utbyggnaden av den kommunala konsumentverksamheten, som vi alla hoppas så mycket av.

Utskottet understryker starkt vikten av den konsumentpolitiska verksamheten på olika nivåer, och det är bra, men utskottet har ändå inte biträtt det förslag som vi motionärer lagt fram. Det har avisats under hänvisning till att man inom konsumentverket börjat närmare studera och utvärdera den kommunalt bedrivna konsumentverksamheten. Vid denna utredning kommer enligt utskottets skrivning också inriktningen av de regionalt placerade hemkonsulenternas arbete att ägnas uppmärksamhet och därmed också fördelningen av arbetsuppgifterna mellan den regionala och den lokala konsumentorganisationen.

Jag vill gärna tillstyrka att det utredningsarbete som alltså nu äger rum inom konsumentverket på grundval av hittills vunna erfarenheter avvaktas. Det kommer säkert att ge mycket värdefulla upplysningar. Men jag vill också påpeka att detta utredningsarbete måste påskyndas. Det är nämligen mycket svårt för de län, däribland mitt eget, som har endast en hemkonsulent, att tillfredsställa klara av uppgifterna på det allt viktigare konsumentupplysningsområdet. Det är alltså helt nödvändigt att ett utredningsförslag kommer inom en nära framtid. Det krävs i första hand för konsumenternas skull men också för hemkonsulenternas, särskilt i de län där hittills endast en sådan tjänst står till förfogande.

Fru talman! Med tillägg av dessa synpunkter yrkar jag bifall till vad civilutskottet hemställt i betänkandet nr 17.

Herr TORWALD (c):

Fru talman! Jag tänker något kommentera vad civilutskottet i sitt betänkande nr 17 har anfört under punkten 4, Beredskap för oljebekämpning till havs m. m.

Jag vill först uttrycka min tillfredsställelse över att utskottet så seriöst har behandlat fru Fredgardhs och min motion nr 577 beträffande vissa problem i samband med oljebekämpning till havs. Samtidigt måste jag med förvåning notera vad utskottet anför på s. 7:

”Högsjölänsor har enligt vad utskottet erfarit först under senaste året blivit tillgängliga på den internationella marknaden. Den första operativa högsjölänsan levererades till Sverige i maj 1973 och ytterligare länsor har anskaffats under vintern.”

Jag utgår ifrån att utskottet fått dessa upplysningar från gränschef Roland Engdahl, som är den i Sverige ansvarige för dessa arbetsuppgifter. Jag tycker då att det kan vara anledning att ställa denna uppgift mot en uppgift som han lämnade i en TV-intervju den 29 oktober 1970. Han sade då: ”Nu räknar man med att ha – det har vi redan i dag på den internationella arenan – länsor som har betydande kapacitet. Jag kan ta ett exempel, en amerikansk länsa med 3/4 meters fribord och 1,7 meters djupgående.”

Nr 62

Torsdagen den
18 april 1974

Anslag till länsstyrelserna m. m.

Torsdagen den
18 april 1974

Anslag till länsstyrelserna m. m.

1970, i oktober, anser alltså den för oljeskyddet ansvarige att det finns tillgång på amerikanska länsor med nyssnämnd kapacitet, men vid utskottsutfrågningen säger han att först det senaste året har sådana länsor blivit tillgängliga på den internationella marknaden. Detta i sin tur uppenbarligen för att förklara varför den målsättning som tullverket redovisade 1972, att man skulle ha 16 000 m högsjölänsor tillgängliga vid halvårsskiftet 1974, ändrades till att man den 3 september 1973 bara räknade med att ha 1 900 m högsjölänsor till förfogande vid samma tidpunkt. Vad denna fantastiskt förändrade målsättning?

Det kan möjligen vara sant att det har varit ont om länsor på den internationella marknaden, men mig veterligt fanns redan för cirka två år sedan en svensktillverkad högsjölänsa som tullverket av någon anledning icke intresserade sig för att prova i praktisk drift till sjöss. Jag har inte lyckats få reda på att de utländska länsor, som numera har köpts, har prövats i praktisk drift. Däremot lär en del ha sjunkit vid användning nere i Skåne.

Den här svenska länsan, som jag nu visar en bild av på TV-skärmen, har emellertid glädjande nog äntligen prövats. Jag vågar nästan tro att det skett på grund av mina två senaste interpellationer, dels i fjol, dels i januari i år. Den prövades den 25 och 26 mars vid Måseskär väster om Göteborg. Det är en bild från dessa provningar ni ser. Två länsor är hopkopplade, och en liten roddbåt vid ena länsan är sysselsatt med att manövrera länsorna till havs.

Nästa bild är tagen från en helikopter. Där gör man ett svepförsök med länsan. Jag beskrev också detta för ett år sedan, men då sades från tullverkets sida att det var omöjligt att svepa med länsor på det sätt som fiskebåtar gör med en trål. Nu, ett år senare, går det tydligen, och det är ju glädjande att man kan lära om.

Nästa bild visar mer i detalj hur dessa länsor tar sig ut — det är kanske inte så lätt att se det på långt håll. I princip ligger de ungefär 70 cm under vatten och 40 cm över vatten. Det gör att även vid sjögång klarar man sig ifrån att den inlänsade oljan skvalpar över. Det var ju den kalamiteten man man råkade ut för med de expandilänsor som användes i Vänern i fjol sommar. Efter mycket om och men lyckades man äntligen få upp länsorna till Vänern, men när man lade ut dem skvalpade oljan förgärligt nog över, och man lyckades inte inringa den.

De här länsorna visade sig däremot vid proven fungera väl, efter vad jag har hört. Man släppte ut olja, och man lyckades ringa in och ta upp ungefär tre fjärdedelar av den.

Jag måste också påpeka en annan sak, som jag tycker är förvånande. Den 24 och 25 mars prövades länsorna väst Måseskär utanför Göteborg, men riksdagens upplysningstjänst har till dags dato inte lyckats skaffa mig protokollet från det försöket som gjordes i tullverkets regi. Jag är förvånad över att det nästan en månad efter provningsdatum inte skall gå för en riksdagsman att få tillgång till protokollet. Anledningen är för mig obekant, men det hela synes anmärkningsvärt.

Den sista bilden här visar en s. k. oljeupptagare, en roller, med vilken man tog upp oljan ur havet och förde över den till en behållare på båten. Jag vet att denna roller är av tämligen sent datum, den blev inte färdig

Torsdagen den
18 april 1974

Anslag till länsstyrelserna m. m.

förrän i höstas i samarbete med STU.

Vad jag särskilt kritiserade både under fjolårets interpellationsdebatt och i årets debatt är att tullverket har satsat stora pengar på att köpa s. k. katamaranburna oljeupptagare, som såvitt jag vet till dags dato inte lyckats ta upp någon olja men som kostar 750 000 kronor styck. Man har beställt fyra stycken utan att ens förvissa sig om att den första fungerade. En ligger i Malmö och fanns på ort och ställe i närheten av Trelleborg vid Jawachtaolyckan, men man använde den inte eftersom man visste att den inte skulle fungera. Det är ett beklagligt förhållande.

Den här oljeupptagaren kan på det sätt som jag skildrade i fjol hängas upp på vilken fiskebåt som helst. Sådana besättningar har vana att agera till sjöss.

Jag vill inte rikta någon kritik mot utskottet, för jag begär inte att utskottet skall kunna hävda något annat än vad man fått veta genom de informationer som lämnats av ansvariga chefer. För egen del betvivlar jag emellertid att utskottet har fått rätt information i dessa frågor.

Det är anmärkningsvärt att tullverket den 3 september 1973 beräknade att man den 1 juni 1974 inte skulle ha tillgång till mer än 1 900 m högsjölänsor medan det vid samma tidpunkt skulle finnas inte mindre än 27 specialfartyg: 3 större och 9 medelstora oljeskyddsfartyg, 4 katamaraner och 13 arbetsbåtar. Denna omfattande fartygsanskaffning har uppenbarligen lett till att man saknar medel för inköp av erforderliga längder lämpliga högsjölänsor. Någon annan förklaring kan jag inte finna till att tullverket i stället för 16 000 m länsor ett år tidigare nu beräknar tillgången till knappt 2 km länsor. Ingen kan övertyga mig om att man kan bedriva oljebekämpning till havs utan tillgång till länsor. Däremot kan man bedriva oljebekämpning till havs utan att ha tillgång till någon större armada av *egna* fartyg. Man kan använda sig av inhyrda fiskefartyg, marinfartyg och lotsbåtar på sätt som jag hävdade tidigare i mina interpellationer.

Jag skulle vilja dra en parallell och säga att i Göteborg finns givetvis en beredskap vid snöfall; det måste man ha. Vissa år har vi inte haft snö en enda dag. Andra år får vi snö gång på gång. Inte gör de ansvariga myndigheterna i Göteborg så att de skaffar 300 traktorer eller lastbilar och har dem stående i ett hörn för att de eventuellt kan behövas en eller annan dag. Nej, man träffar avtal med jordbrukare och åkare som kommer den dag det behövs, och då betalar man dem vad det kostar. På samma sätt borde de statliga myndigheterna träffa avtal med fiskare och andra båtägare i berörda regioner. Nu drar man i stället på sig en stor armada av båtar som kräver underhåll, besättning och kontinuerlig tillsyn under året och som förorsakar stora driftutgifter. Men man har icke tillgång till länsor som är ett oundgängligt medel för att man över huvud taget skall kunna ta upp olja till havs.

Avslutningsvis skulle jag vilja säga att jag mot denna bakgrund — jag antar nämligen att civilutskottet åtminstone har fått en redovisning av tillgången på länsor — har litet svårt att förstå att utskottet inte vågat uttrycka någon uppfattning i enlighet med min motion. Jag skulle därför, fru talman, vilja ställa två frågor till utskottets ordförande.

Har utskottet fått någon utfästelse eller någon annan försäkran om att

det under en nära framtid kommer att finnas tillgång till erforderliga medel för att anskaffa länsor, åtminstone det minimum – 16 000 à 20 000 m länsor – som behövs inom de närmaste åren exempelvis innan raffinaderiet i Brofjorden tas i bruk?

Har utskottet försäkrat sig om att tullverket i fortsättningen inte anskaffar materiel innan den praktiskt prövats ute till havs? Man kan också utnyttja möjligheten att i mindre skala prova materiel vid Göteborgs skeppsprovninganstalt innan man anskaffar ifrågavarande materiel.

Fru OLSSON i Hölö (c):

Fru talman! Jag vill först instämma helt med fru Nilsson i Kristianstad när det gäller behovet av större insatser i konsumentpolitiken och därmed också av ett större antal hemkonsulenter. Vi kan väl alla vara överens om att många konsumenter i dag är illa ställda inför det stora utbudet av varor och ständigt nya material. Vi har hitintills satsat ganska litet pengar på konsumentupplysning men betydligt större belopp på reklam. Nu är väl även reklamen i viss mån konsumentupplysande, men denna fördelning framstår ändå för mig personligen som litet sned.

I utskottet har vi varit helt eniga om att understryka vikten av att den konsumentpolitiska verksamheten på olika nivåer förstärks. Det är ett berättigat krav från medborgarna att en satsning görs på detta område. Men vi har också erfarit, som fru Nilsson redan sagt, att det inom konsumentverket pågår en utredning i dessa frågor. Utskottet framhåller avslutningsvis att man räknar med att denna utredning skall genomföras snabbt och resultera i förslag som vi senare skall få ta ställning till här i riksdagen.

Jag kan också instämma i vad herr Torwald skriver i ingressen till sin motion, nämligen att det är utomordentligt viktigt att ett land som Sverige med sina långa kuster har en väl fungerande organisation och också en bra utrustning för att effektivt kunna bekämpa olja till havs. Vad motionären påpekar i motionen och även har framhållit från talarstolen är främst att vi har ett alltför litet antal högsjölänsor. I motionen sägs också att Jawachtaolyckan utanför Skånes sydkust i vintras inte skulle ha fått så stor omfattning om vi hade haft flera högsjölänsor. Men just i det aktuella fallet tycker jag man kan upprepa vad som sades för några veckor sedan, nämligen att detta kanske inte hade varit till så stor hjälp, eftersom det förflöt fem timmar från grundstötningen fram till dess att det slogs larm om olyckan.

Jag skulle vilja hänvisa till det uttalande i civilutskottets betänkande som också herr Torwald återgav, nämligen att det inte särskilt länge har funnits högsjölänsor tillgängliga på den internationella marknaden och att det därför inte heller skett några leveranser till Sverige förrän i maj 1973. Dessutom har det kommit in ytterligare länsor under denna vinter. Jag kan naturligtvis inte svara för vad någon tjänsteman har sagt i något annat sammanhang. Detta är de upplysningar som utskottet har fått, och jag utgår från att de är korrekta.

Frågan om lämpligt material för bekämpning av löskommen olja till havs måste enligt utskottets uppfattning bedömas i varje särskilt fall. Vi

anser också inom utskottet att tullverket, som fått ansvaret för oljebekämpningen, i fortsättningen liksom hittills i anslagsframställningarna hos Kungl. Maj:t skall ange sina medelsbehov för detta ändamål. Det är verkets skyldighet att göra det.

Jag vill säga till herr Torwald att utskottet har noterat att i propositionen angående allmän beredskapsstat för nästa budgetår har arbetsmarknadsstyrelsen förutsatt att det aktuella anslaget må kunna överskridas med 4,6 miljoner för anskaffning av bl. a. oljeskyddsfartyg och länsor, men den propositionen har ännu inte behandlats. Detta skulle kunna vara mitt svar på herr Torwalds första fråga.

Den andra frågan gällde prövning av materiel. Vi utgår från att den prövningen görs så att man vet vad det är för materiel man köper in; vi har i varje fall inte haft anledning att tro någonting annat. Men det kan hända att vi i utskottet inte besitter den sakkunskap som troligtvis herr Torwald har, utan vi har att förlita oss på de upplysningar vi kan få på vanligt sätt, som utskott brukar när de har att ta ställning till olika frågor.

Med dessa ord, fru talman, yrkar jag bifall till civilutskottets hemställan.

Herr TORWALD (c) kort genmäle:

Fru talman! I fråga om Jawachtaolyckan gendrev jag omedelbart argumentet att larmet hade dröjt; visserligen fick man inte reda på grundstötningen förrän efter fem timmar, men olja drev i land till långt efter nyår ... sista gången den 3 mars, enligt tidningsnotiser ... så nog hade länsor varit värdefulla för att skydda stränderna även i det fallet. Då hade man kunnat lägga dem direkt runt fartyget, så att inte oljan kom längre, och sedan ta hand om den ute vid fartyget. Nu har detta inte skett, och det är inte stor idé att spilla tårar på det.

Man säger att det inte fanns tillgång till länsor på den internationella marknaden. Det kan jag inte yttra mig om, men det fanns svenska länsor. Sådana har t. o. m. exporterats till Danmark och exporteras nu också till Ryssland. De har även använts i bl. a. Göteborgs hamn. Det är litet förvånande att tullverket inte prövat inhemska länsor förrän den 25–26 mars, när de faktiskt funnits en lång tid.

Vad som gör mig bekymrad är detta: Vi vet att ett nytt oljeraffinaderi snart tas i anspråk vid Brofjorden, vi vet att det ökar oljetrafiken, främst på Västkusten, och vi vet att det praktiskt taget inte finns några länsor i dag. Man har skaffat en mängd båtar och man tänker skaffa ytterligare några.

Jag har märkt att en del har missförstått vad vi säger i motionen om att det är onödigt att anskaffa ett speciellt fartyg till Väneren och att man i stället borde flytta dit någon av de båtar som finns i Göteborg. Några tror att vi har menat att man skulle föra över utrangerade båtar, men det har inte alls varit meningen. Det skulle vara någon av de nya båtar som är stationerad i Göteborg. Där har ju marinen, lotsverket och andra god tillgång på båtar, medan det är något sämre ställt i Väneren. Jag kan ha viss förståelse för att tullverket vill ha ett speciellt fartyg i Väneren med goda signalmedel osv., och därför har jag sagt att man kan överflytta ett sådant från Göteborg. Gångtiderna är emellertid så långa även i Väneren

Torsdagen den
18 april 1974

Anslag till länsstyrelserna m. m.

att det som regel är bättre att utnyttja fartyg på den plats där oljeutsläppet äger rum.

Mitt bekymmer är alltså att de 2,9 miljoner som skall användas till både båtar och länsor inte kommer att räcka. Nu fick jag ett litet lugnande besked om att det skulle kunna finnas medel på annat håll, och efter det skall jag avstå från att yrka bifall till motionen. Jag hoppas bara att denna debatt kan leda till en ökad inriktning på att verkligen skaffa de länsor som krävs.

Fru OLSSON i Hölö (c) kort genmäle:

Fru talman! Jag skall bara läsa högt ur en granskningspromemoria från riksdagens revisorer vad gäller praktiska prov med oljebekämpningsmateriel:

”Tullverket företar regelmässigt praktiska prov av oljebekämpningsmateriel som är avsedd att inköpas i större mängder. Provning av länsor äger vanligen rum utanför Göteborg och utförs av tullpersonal som är specialister på oljebekämpning och oljeskyddsfrågor. Vid provningen upprättas protokoll efter bestämt mönster och en sammanfattning av testresultatet med uppgifter om länsans beteende i olika situationer och de anmärkningar som eventuellt ansetts kunna framställas.”

Därmed hoppas jag kunna lugna herr Torwald, eftersom provning av materiel ändå förekommer.

Herr TORWALD (c) kort genmäle:

Fru talman! Jag är tacksam för den uppgiften, men den gör det ju ännu mera förvånande att man beställde fyra katamaraner innan man hade konstaterat att den första fungerade -- för det har man faktiskt gjort.

Herr HÅKANSSON i Trelleborg (s):

Fru talman! Jag hade inte tänkt lägga mig i den här diskussionen beträffande räddningstjänstens organisation. Vad som föranledde mig att begära ordet var herr Torwalds beskrivning av Jawachtaolyckan. Han resonerar som om länsor var det enda som kunde fungera i sammanhanget. Då tycker jag att vi skall ha i minnet att i det aktuella fallet dröjde det fem timmar innan man fick larm till dem som skulle fara ut och se på det inträffade. Sedan dröjde det två timmar tills de var på plats. Med en mycket måttlig drift i vattnet kan oljan under den tiden spridas långt.

Därför menar jag att herr Torwalds resonemang, att länsor är det enda som fungerar i sådana fall, är litet felaktigt. För min del lägger jag större vikt vid det som t. ex. har beskrivits i Ny Teknik nr 14 i år, där man i en rubrik säger att nattseende flyg kan lokalisera oljefläckar i alla väder. Det är fråga om att utrusta flygplan med ett radarsystem, så att man med det mycket snabbt kan konstatera om det är fråga om oljeutsläpp.

Dessutom säger herr Torwald att den olja som drev i land så sent som den 3 mars kommer från Jawachta. Det är heller inte klarlagt att det var så.

I sitt första anförande visade herr Torwald en bild och beskrev en

roller. Han sade att detta är någonting alldeles nytt. Jag skall kanske tala om att en av de katamaranbåtar som sattes in för att bekämpa den olja som kom från Jawachta var utrustad med ett sådant paternosterverk. Men verket fungerade inte av det enkla skälet att oljan hade en sådan viskositet att det närmast var lämpligt att hantera den med vägbyggnadsmaskiner. Så skedde också i detta fall då man fick chans att rycka ut efter de sju timmarna. Då tog man oljan på land – där låg den nämligen, och där fungerar definitivt inte några länsor.

Civilutskottets fru ordförande har citerat riksdagens revisorer, och jag får avslutningsvis göra detsamma. Man säger i en skrivelse av den 31 januari i år beträffande tullverket:

”Den nu företagna granskningen har gett ett allmänt intryck av att tullverket lagt ned ett målmedvetet arbete på att snabbt och till rimliga kostnader bygga upp en ändamålsenlig och fungerande beredskapsorganisation. Med hänsyn till den osäkerhet som alltjämt råder beträffande effektiviteten och verkningarna av olika bekämpningsmetoder och bekämpningsmedel torde det vara riktigt att söka olika vägar för att lösa uppgifterna och att pröva olika typer av fabrikat och materiel.”

Med detta som bakgrund tycker jag att man lugnt kan biträda civilutskottets inställning i den här frågan.

Herr TORWALD (c):

Fru talman! Det föreligger ju här två problem. Vad herr Håkansson diskuterar är hur man snabbt skall upptäcka ett oljeutsläpp, och det är möjligt att flyget är överlägset i det sammanhanget. Men flyget kan ju inte eliminera verkningarna av oljeutsläppet, utan likafullt krävs det en möjlighet att inringa det.

Sedan är det så att i varje fall de västsvenska stränderna inte erbjuder samma goda bekämpningsmöjligheter som de skånska stränderna. Kom upp till Brofjorden och tala om för folket där att de skall ta traktorer till strandlinjerna när man har 40 meter höga klippväggar lodrätt från vattenkanten! Då skrattar de åt oss och säger att man ju i fridens dar måste ta oljan medan den befinner sig i vattnet och helst så långt från kusten som möjligt. Därför hävdar jag fortfarande att länsorna behövs.

Men vi skall väl inte tvista mer om detta. Jag hoppas att den här debatten i alla fall för frågan framåt och att vi verkligen, efter vad utskottets ordförande här har talat om, utnyttjar alla möjliga medel för att få fram erforderliga länsor. Vi kommer att behöva kilometervis med länsor under det närmaste året om vi skall kunna säga att vi har en beredskap mot oljeutsläpp till havs.

Herr HÅKANSSON i Trelleborg (s):

Fru talman! Herr Torwald drar den slutsatsen av mitt anförande, att jag menar att man skulle fara kring Brofjorden och samla ihop olja med traktorer. Det var väl alltför långsökt.

Vad jag försökte tala om var att det tar alltid en viss tid innan man upptäcker oljan, och kan man minimera den tiden har man större chans att få ut effekten av de länsor som finns. I många fall är det tyvärr så att man upptäcker oljan för sent, och då har den kanske hamnat på land, där

Torsdagen den
18 april 1974

*Kostnader för kom-
munal beredskap*

länsorna inte gör någon nytta. Därför menar jag att man måste koncentrera sig på att upptäcka eventuella oljeutsläpp, och sedan kan man med hänsyn till omständigheterna sätta in de resurser man har.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1-5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 4 Kostnader för kommunal beredskap

Föredrogs civilutskottets betänkande nr 18 i anledning av propositionen 1974:1 i vad avser anslaget till Bidrag till kostnader för kommunal beredskap jämte motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1974:1 bilaga 16 (kommundepartementet) punkten C 4 (s. 79-80) föreslagit riksdagen att till Bidrag till kostnader för kommunal beredskap på driftbudgeten under fjortonde huvudtiteln för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1974:94 av herrar Eriksson i Ulfsbyn (c) och Åsling (c) vari hemställdes

1. att riksdagen till Bidrag till kostnader för kommunal beredskap för budgetåret 1974/75 anvisade ett reservationsanslag av 2,1 miljoner kronor,

2. att riksdagen uttalade sig för att den kommunala beredskapsplanläggningen borde påskyndas och vara klar senast under budgetåret 1976/77,

1974:95 av herr Eriksson i Ulfsbyn m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen beslutade att kommunernas kompletterande behov av teleanordningar reglerades i 6 § tredje stycket lagen om kommunal beredskap samt

1974:96 av herr Eriksson i Ulfsbyn m. fl. (c).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1974:94, yrkandet 1, för budgetåret 1974/75 på driftbudgeten under fjortonde huvudtiteln anvisade till Bidrag till kostnader för kommunal beredskap ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor,

2. beträffande tiden för kommunal beredskapsplanläggning att riksdagen skulle avslå motionen 1974:94, yrkandet 2,

3. beträffande kompletterande teleanordningar att riksdagen skulle avslå motionen 1974:95,

4. beträffande landstingskommunal beredskapsplanläggning att riksdagen skulle avslå motionen 1974:96.

Torsdagen den
18 april 1974

*Kostnader för kom-
munal beredskap*

Reservationer hade avgivits

1. av fru Olsson i Hölö, herrar Åkerfeldt och Olof Johansson i Stockholm samt fru Ingvar-Svensson (samtliga c) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1974:94, yrkandet 1, för budgetåret 1974/75 på driftbudgeten under fjortonde huvudtiteln anvisade till Bidrag till kostnader för kommunal beredskap ett reservationsanslag av 2 100 000 kronor,

2. av fru Olsson i Hölö, herrar Åkerfeldt och Olof Johansson i Stockholm samt fru Ingvar-Svensson (samtliga c) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

beträffande kompletterande teleanordningar att riksdagen med bifall till motionen 1974:95 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört.

Herr ÅKERFELDT (c):

Fru talman! Den planering som behandlas i civilutskottets betänkande nr 18 har som samordnande myndighet riksnämnden för kommunal beredskap (RKB), och den sker med stöd av lagen om kommunal beredskap. Lagen är från 1964 och firar med andra ord tioårsjubileum i år. Men vad man till dags dato har åstadkommit är en planering för 114 av landets 274 kommuner, och av den planeringen berörs ca 5 miljoner av landets invånare.

Det dröjde efter lagens tillkomst 1964 ända till 1971 innan man var klar med att sätta i gång arbetet. Det hade nämligen tagit den här tiden att få fram anvisningar för arbetet. Men 1970 lade riksnämnden fram ett förslag i en PM, och det gick ut på att man under fem år skulle klara av arbetet. Det redovisades att detta kunde ske till en kostnad av 2,5 miljoner kronor per år, och arbetet skulle vara klart under budgetåret 1975/76.

Riksdagen anvisade emellertid för budgetåret 1971/72 endast ett formellt belopp -- man kände inte till vad kostnaderna kunde bli. För efterföljande budgetår, 1972/73, anslog man endast 1 miljon till verksamheten.

För att riksnämndens tidsplan skulle kunna hållas äskades för budgetåret 1973/74 3,2 miljoner -- man syftade till att hinna med arbetet under de återstående tre åren. Men riksdagen anvisade ånyo endast 1 miljon, och det trots att riksnämnden anförde att om den här anslagsnivån skulle komma att bli normerande riskerar man att planeringen inte kan avslutas ens under innevarande århundrade. Kostnaderna för revision av tidigare uppgjorda planer skulle komma att ta merparten av pengarna, och även om man bortsåg från behovet av revision av de gamla planerna skulle nyplanläggningen med den här takten ta tio år.

I det läget reserverade sig centerledamöter och moderata ledamöter för det av riksnämnden äskade beloppet.

I år har riksnämnden nödgats anpassa sin målsättning efter riksdagens njudda inställning och framflyttar nu planeringens avslutande två år, till 1977/78. Även länsstyrelsernas arbetsbelastning på försvarsenheterna är

Torsdagen den
18 april 1974

*Kostnader för kom-
munal beredskap*

en begränsande faktor, så det skulle egentligen inte hjälpa med högre anslag för att uppnå den ursprungliga målsättningen.

För att fullfölja den nu betydligt lägre målsättningen äskar man i år 2,1 miljoner kronor, men utskottet har i enlighet med propositionen förordat endast 1 1/2 miljon, detta trots att utskottet i år liksom tidigare har vitsordat det stora behovet av en sådan här planering.

En av grundtankarna i 1972 års försvarsbeslut var djupförsvaret, "seg fördröjning över ytan", vilket medför flera lokalförsvarsförband spridda över landet. Detta medför otvivelaktigt ett ökat behov av samordning och samverkan på lokal nivå, och frågan om en rationell användning av de kommunala resurserna på detta område intar då en nyckelställning. Men även samordningen av civilförsvarets och kommunernas resurser är en viktig faktor som skall tillgodoses inom ramen för planeringen. Kommunerna förfogar över främst sådan tyngre materiel som civilförsvaret inte disponerar över. Detta har bl. a. kommit till uttryck i civilförsvarsstyrelsens programplan, i vilken man uttalar angelägenheten av att tillräckliga anslag snarast tilldelas den kommunala planeringen.

Ett annat motiv för att planeringen snabbt blir genomförd är att planeringsarbetet ger kommunernas tjänstemän och förtroendemän ökad kunskap om totalförsvarsproblematiken, vilket bör leda till att behoven i en beredskapssituation tillgodoses redan inom den fredsmässiga verksamhetsplaneringen.

Planeringen är en grundförutsättning för samhällets funktion under beredskap och krig. Med hänsyn till de resurser vi satsar på totalförsvaret i övrigt är det här fråga om försvinnande små belopp, men de är nog så viktiga för att övriga satsningar i ett visst läge skall medföra avsedd effekt.

I reservationen 1 yrkar vi från centerns sida ett anslag i enlighet med riksnämndens äskande, 2,1 miljoner kronor, i stället för utskottets 1 1/2 miljon. Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till reservationen 1.

I reservationen 2 erinrar vi om den ökande betydelsen av teletekniska anordningar inom totalförsvaret. Vi anser att sådana anordningar kan jämföras med dem som nu omfattas av beredskapslagens 6 §. De är oftast ett nödvändigt komplement för att kunna utnyttja de anordningar som omfattas av beredskapslagen. Den lagen bör i detta avseende ändras. Utskottets uttalande att dessa kostnader väl kan bäras av de nya och större kommunerna innebär en övervältring av statliga åligganden till kommunerna som vi inte kan acceptera. Att kommunerna har blivit större ökar i princip inte deras betalningsförmåga.

Riksdagen bör ge Kungl. Maj:t till känna vad som anförts i reservationen 2, och jag yrkar, fru talman, bifall även till den.

Herr ERIKSSON i Ulfsbyn (c):

Fru talman! Försvarsdebatten har under senare tid ändrat karaktär och fått en delvis ny inriktning. Från att tidigare i stor utsträckning ha kretsat kring det militära försvaret har blickarna nu på allvar börjat riktas mot det civila försvarets olika komponenter. Jag har under ett par år försökt fästa statsmakternas uppmärksamhet på nödvändigheten av att få ett balanserat totalförsvaret. Så även i år. De enligt min mening svagaste

länkarna i vårt totalförsvaret är de primärkommunala och landstingskommunala. För mig framstår det som betänkligt att man på ansvarigt håll ännu inte i handling vill inse den kommunala beredskapens stora betydelse för vårt totalförsvaret. Med sina omfattande fredsuppgifter — av vilka alla de vitala bör upprätthållas även under beredskap och krig — och sina betydande personella och materiella resurser representerar de båda kommuntyperna en viktig del av landets försvarskraft. På en del håll, bl. a. i USA och Canada, har man också insett detta självklara faktum och förankrat främst befolkningskyddet i kommunal ledning, fredstida civila kommunikationssystem och fredsräddningstjänster.

För vår egen del vill jag erinra om att 1972 års försvarsbeslut medför en ändrad målsättning för civilförsvaret samt sannolikt också nya principer för det militära försvarets förande. Ökade krav synes därigenom också komma att ställas på kommunerna. Inkvartering av utrymmande kan inte genomföras tillfredsställande utan att planläggning härför vidtagits också av kommunerna. Kommunalt bistånd med röjningsresurser vid civilförsvarets undsättningsverksamhet får inte avsedd effekt om inte dessa åtgärder planlagts av kommunerna. Civilförsvaret saknar ju tunga maskiner och redskap i sin undsättningsorganisation.

Vidare ger den kommunala beredskapsplanläggningen, som herr Åkerfeldt nyss nämnde, kommunernas företroendemän och ledande tjänstemän en ökad kunskap om totalförvarsfrågor och därmed större möjligheter att säkerställa att kommunernas behov i en beredskaps-situation tillgodoses på ett sätt som gagnar totalförsvaret.

I likhet med föregående år finner utskottet i år att den kommunala beredskapen är angelägen, men trots detta uttalande förordar majoriteten en i förhållande till planläggningsmöjligheterna helt otillräcklig ambitionsnivå och föreslår i enlighet med Kungl. Maj:ts proposition endast 1,5 miljoner kronor mot av motionärer och reservanter föreslagna 2,1 miljoner kronor. Någon tidsplan för beredskapsplanläggningens genomförande intresserar inte heller utskottsmajoriteten. Det måste därför sägas vara av väsentlig och central betydelse för hela totalförsvaret att den kommunala beredskapen tilldelas erforderliga medel, och det i sådan takt att den snarast kan förverkligas.

Med största tillfredsställelse konstaterar jag att motionen 96 angående provplanläggning av den landstingskommunala beredskapen resulterat i ett uppdrag till riksnämnden för kommunal beredskap att låta genomföra en sådan planläggning i en landstingskommun.

Beträffande förslaget i motionen 95 angående kostnadsansvaret för kompletterande teleanordningar i beredskapssyfte vill jag bestämt framhålla att dessa anordningar är av försvarsnatur och därför bekostas av staten. Ifrågavarande anordningar är dessutom att betrakta som reservanordningar, och saken bör därför regleras i 6 § tredje stycket lagen om kommunal beredskap. Utskottsmajoritetens uttalande att dessa reservanordningar för gas-, vatten- och elektricitetsförsörjning är en direkt förutsättning för planerad inkvartering är däremot felaktigt. Anordningarna skall anskaffas för att ge den kvarboende befolkningen i vissa tätorter en något så när dräglig tillvaro efter krigsskador. Efter lagens tillkomst 1964 har för övrigt inte en enda krona avsatts för detta ändamål.

Torsdagen den
18 april 1974

*Kostnader för kom-
munal beredskap*

Nuläget är otillfredsställande. Från kommunalt håll framhåller man att staten bör stå för dessa kostnader. Här står ståndpunkt mot ståndpunkt, och om det skulle bli ofred och nödiga telekommunikationer ej utbyggts i fred, blir den kommunala beredskapen i vissa fall verkningslös.

Fru talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2 i civilutskottets betänkande nr 18.

Herr HÄLL (s):

Fru talman! I civilutskottets betänkande nr 18 behandlas anslaget till Bidrag till kostnader för kommunal beredskap. I anslutning till detta betänkande har det avgivits tre motioner, nr 94, 95 och 96 år 1974, alla med herr Eriksson i Ulfsbyn som första namn.

I motionen 94 yrkas att riksdagen till Bidrag till kostnader för kommunal beredskap skall anslå 2,1 miljoner kronor. Detta yrkande sammanfaller som tidigare nämnts med vad riksnämnden för kommunal beredskap begärt i sina petita. Kungl. Maj:t har föreslagit ett anslag på 1,5 miljoner för nästa budgetår, och det innebär, som utskottsmajoriteten har noterat, en ökning av anslaget med 500 000 kronor i förhållande till innevarande budgetår.

Utskottsmajoriteten har understrukit vikten av den kommunala beredskapsplanläggningen men anser sig inte kunna tillmötesgå kraven i motionen 94 om en höjning utöver Kungl. Maj:ts förslag. Centerns ledamöter i utskottet har reserverat sig på denna punkt. Majoriteten och reservanterna är alltså helt ense om vikten av en kommunal beredskapsplanläggning. Det som skiljer oss åt är endast åsikterna om takten i planeringen. Skillnaden mellan de belopp som majoriteten och reservanterna föreslår är 600 000 kronor, och olikheterna i våra bedömningar skall alltså ses mot bakgrund av det beloppet.

I reservationen 2 yrkas bifall till motionen 95, och reservanterna anser att de teleanordningar som kommunerna måste skaffa i beredskapssyfte, dvs. telefoner, växlar, jackar o. d. för den kommunala förvaltningen, skall vara statsbidragsberättigade enligt lagen om kommunal beredskap. Reservanterna anser att dessa anordningar är av försvarsnatur och att de därför kan jämföras med de försvarsanordningar för gas-, vatten- och elförsörjning som regleras i den lagen.

Utskottets majoritet, som inte delar reservanternas uppfattning, menar att vissa av de upptagna reservanordningarna är en direkt förutsättning för en planerad inkvartering och att de således är av en annan art än de teleanordningar som nämns i reservationen. De kostnader som är förenade med anskaffande och bibehållande av dessa teleanordningar — sammanlagt ca 4 miljoner kronor enligt uppgift i motionen — anser vi också vara förhållandevis låga. Man får i bedömningen av den här frågan betänka att den summan skall fördelas på de kommuner som är berörda. Det är mot den bakgrunden som utskottets majoritet avstyrker motionsyrkandet att dessa telefonanläggningar skall ingå i de i övrigt enligt lagen om kommunal beredskap statsbidragsberättigade beredskapsåtgärderna.

Genom kommunreformen har större och bärkraftigare kommuner bildats. Detta i kombination med de statliga skatteutjämningsbidrag som utgår gör att utskottsmajoriteten inte finner skäl att bifalla motionen 95.

Torsdagen den
18 april 1974

*Kostnader för kom-
munal beredskap*

Till sist, fru talman, några ord om motionen 96, där motionärerna yrkar att den landstingskommunala beredskapsplanläggningen snarast möjligt skall påbörjas. Sedan denna motion väcktes har Kungl. Maj:t uppdragit åt riksnämnden för kommunal beredskap att i samarbete med centrala myndigheter och Landstingsförbundet företa en provplanläggning i ett landsting. I detta läge anser alltså ett enhälligt utskott att det i avvaktan på detta prov inte är lämpligt med något riksdagens uttalande i enlighet med förslaget i motionen 96, varför vi avstyrker den motionen.

Fru talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr ÅKERFELDT (c):

Fru talman! Herr Häll anför att det i stort sett bara är uppfattningen om takten i planeringsverksamheten som skiljer oss åt och att vi är eniga om behovet. Det är riktigt, men vi reserverar oss anser att det, när merkostnaden nu inte är större, borde vara rimligt att tillmötesgå nämndens äskanden för att den ursprungliga tidsplanen skall kunna hållas. Det är helt klart att det är viktigt att en sådan här åtgärd verkställs i god tid.

Beträffande kostnaderna för den teletekniska materielen vidhåller herr Häll i enlighet med utskottsmajoriteten att det är en liten kostnad, som när den fördelas på kommunerna inte blir så betydande. Dessutom utgår statliga skatteutjämningsbidrag. Den argumenteringen skulle man kunna föra i varje sådan här fråga som kommer upp, vilket så småningom skulle leda till oanade konsekvenser. Det är nog bäst om vi håller en strikt linje, som innebär att kostnader av den här totalförsvarsnaturen kommer att belasta statsverket och inte kommunerna.

Herr ERIKSSON i Ulfsbyn (c):

Fru talman! Det oroande med en alltför knapp medelstillelse per år är att vi får en utdragnings i tiden som inte är försvarbar. Dessutom kommer under de närmaste åren revisionerna av förstagångsplanläggningarna att årligen dra med sig kostnader på drygt en halv miljon kronor.

Herr Häll sade att den kostnadsökning som ett bifall till motionen i år skulle dra med sig är 600 000 kronor. Det är egentligen en mycket liten summa om vi sätter in den i hela totalförsvarsramen. Vi anslår nu 8 091 miljoner kronor till försvaret, och av dessa utgör civilförsvardsdelen 127 miljoner kronor. Då är 1,5 miljoner kronor plus ökningen på 0,6 miljoner kronor enligt reservationen 1 en mycket liten bit av den stora kakan.

Fru talman! Med tanke på att de civila komponenterna har fått allt större betydelse i ett balanserat totalförsvaret är det min förhoppning att riksnämnden för kommunal beredskap framöver skall få de medel och anslag som är erforderliga för att inom rimlig tid kunna genomföra den kommunala beredskapsplanläggningen i syfte att ernå ett väl fungerande totalförsvaret.

Torsdagen den
18 april 1974

*Kostnader för kom-
munal beredskap*

Herr HÄLL (s):

Fru talman! Till att börja med angav jag skillnaden till 600 000 kronor, och det är helt korrekt. Det är den summa som skiljer utskottsmajoriteten och reservanterna åt. Att det i förhållande till de totala försvarskostnaderna är en försvinnande liten summa kan jag hålla med om.

Jag vill emellertid närmast vända mig till herr Åkerfeldt beträffande vårt påstående att 4 miljoner kronor är förhållandevis små pengar. Jag är inte särskilt duktig i matematik men jag tror att jag hamnar ganska rätt när jag säger att det faktiskt, om man slår ut det på det antal kommuner det gäller, rör sig om någonting mellan 12 000 och 15 000 kronor per kommun. Jag menar nog att den dag vi får dra försorg om sådana utgifter för kommunerna och talar om att detta är att övervältra kostnader på kommunerna, då får vi inte göra mycket annat i den här kammaren än att försöka finna vägar att täcka kommunala kostnader av den storleksordningen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ÅKERFELDT (c):

Fru talman! Summan 4 miljoner kronor är i varje fall betydligt större än vad man ärligen satsar på hela den kommunala planeringsverksamheten. Jag kan hålla med om att det här inte är några stora belopp att diskutera, men vad jag har försökt påvisa är att man bör hålla fast vid principen för fördelning mellan stat och kommun av kostnader av den här typen.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av fru Olsson i Hölö m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Åkerfeldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 18 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av fru Olsson i Hölö m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Åkerfeldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	221
Nej	–	82
Avstår	–	1

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av fru Olsson i Hölö m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Åkerfeldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 18 punkten 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av fru Olsson i Hölö m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Åkerfeldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	222
Nej	—	81
Avstår	—	1

Punkten 4

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5 Föredrogs civilutskottets betänkande nr 19 i anledning av propositionen 1974:19 angående anslag till kronofogdemyndigheterna jämte motioner.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6 Kammaren åtskildes kl. 21.03.

In fidem

BENGT LAMBE

/Solveig Gemert

Nr 62

Torsdagen den
18 april 1974

*Kostnader för kom-
munal beredskap*